

Østre Landsret
Bredgade 59
1260 København K

Sendt pr. mail: 24.Afdeling@OestreLandsret.dk

.....
**ØL, 24. afd.'s sag nr. B-3448-14 – Inge Genefke og Bent Sørensens Antitortur Støttefond
som mandatar for _____ m.fl. mod Forsvarsministeriet**

Sagsøgernes brev af 29. januar 2018 hviler på en række fejl og misforståelser. Forsvarsministeriet vil dog i det følgende begrænse sine bemærkninger til det, der relaterer sig til tidsplanen for hovedforhandlingens gennemførelse af samme dato:

For det **første** har Forsvarsministeriet ikke bemærkninger til sagsøgernes anmodning, jf. brevet af 29. januar 2018, side 14 nederst, om at landsretten afsætter yderligere retsdage, hvis det kalendermæssigt er muligt. Dette er dog under forudsætning af, at det sker inden for den tidsperiode, der afsat til gennemførelsen af hovedforhandlingen – det vil sige inden den 8. maj 2018.

For det **andet** beror det på en misforståelse af Forsvarsministeriets brev af 19. januar 2018, når det hævdes, at ministeriet skulle ønske ”at indkalde sagsøgerne som sagsøgte vidner”, som anført i sagsøgernes brev af 29. januar 2018, side 9 (under pkt. 3). Ministeriet ønsker ikke at indkalde sagsøgerne til at afgive forklaring. Hverken som parter eller som vidner.

For det **tredje** bekræftede retsformanden på retsmøde af 9. januar 2018, jf. retsbog af 12. januar 2018, side 3 midt for, at Forsvarsministeriets vidneførelse påbegyndes den 13. marts 2018. Forsvarsministeriet og vidnerne har indrettet sig herpå, og ministeriet er derfor ikke indforstået med, at retsdagene den 13., 14. og 15. marts 2018 afsættes til, at sagsøgerne – som sagsøgernes vidner – kan afhøre militærjuristerne Kurt Borgkvist og Kenneth Ø. Buhl, oberstløjtnant Anders Berg Olesen, major Jesper Møller Pedersen og ambassadør Torben Gettermann, som foreslået i sagsøgernes brev af 29. januar 2018, side 10.

Forsvarsministeriet skal i den forbindelse bemærke, at sagsøgerne har afsat mindre tid til afhøringen af militærjurist Kenneth Buhl, oberstløjtnant Anders Berg Olesen, major Jesper Møller Pedersen og ambassadør Torben Gettermann, end den tid, som landsretten har bestemt i retsbog af 22. december 2017, side 4 (punkt i.). Som også anført i ministeriets brev af 27. december 2017 til landsretten, er det ministeriets opfattelse, at også den af landsretten afsatte tid til de nævnte vidner er for lidt.

Ministeriet skal derfor nu meddele, at ministeriet agter at genindkalde militærjurist Kenneth Buhl, oberstløjtnant Anders Berg Olesen og major Jesper Møller Pedersen, således at det sikres, at der er den fornødne tid til rådighed til afhøringen af disse efter ministeriets opfattelse helt centrale vidner.

Ministeriet agter at gennemføre sin afhøring af de 3 nævnte vidner inden for de tidsmæssige rammer, som landsretten har besluttet – dvs. fra 13. marts 2018 til og med 19. april 2018.

Det bemærkes i denne forbindelse, at dette indebærer, at sagsøgerne vil kunne afhøre de nævnte vidner i hele den af sagsøgerne afsatte tid i tidsplanen af 29. januar 2018. For de øvrige vidner går vi ud fra, at der efter landsrettens beslutning i retsbog af 22. december 2017, og som gentaget af retsformanden i retsmødet den 30. januar 2018, afsættes mindst 1/3 af den afsatte tid til Forsvarsministeriets modafhøring.

For så vidt angår afhøringen af ambassadør Torben Gettermann, må ministeriet imidlertid anmode landsretten om, at der afsættes mindst 45 minutter til modafhøring inden for "sagsøgerens del" af hovedforhandlingen. Torben Gettermann er ambassadør i Nigeria, og det vil derfor være forbundet med uforholdsmæssigt store vanskeligheder for Torben Gettermann, hvis han grundet den for lidt afsatte tid til hans vidneforklaring skal genindkaldes på et senere tidspunkt.

I den forbindelse kan det oplyses, at Torben Gettermann – modsat forhenværende ambassadør Christian Oldenburg – var ambassadør i Irak i den for sagen relevante periode. Torben Gettermann skal afhøres dels om de instrukser, han modtog fra Udenrigsministeriet (tillægsekstrakten, bind 1, side 183 og 193), dels om de indberetninger som han indsendte (tillægsekstrakten, bind 1, side 189 og 201), og dels om indholdet af den vidneforklaring som hans efterfølger, forhenværende ambassadør Christian Oldenburg, fremkom med den 7. december 2017 i denne sag, jf. retsbog af 14. december 2017. Alle temaer af central relevans for spørgsmålet, om Forsvarsministeriets eventuelle ansvar i anledning af operation Green Desert.

For det **fjerde** fastholder Forsvarsministeriet sine bemærkninger i e-mail af 19. januar 2018 om, at sagsøgerne nr. 3, nr. 4, nr. 17 og nr. 22 må anses for at have frafaldet muligheden for at afgive forklaring under sagen, idet de ikke inden den 4. januar 2018 har afgivet erklæring om, hvorvidt de agtede at afgive forklaring under sagen, jf. retsbog af 22. december 2017.

I tidsplanen har sagsøgerne angivet, at _____ (sagsøger nr. 3) skal afgive sin partsforklaring torsdag den 8. februar 2018. Sagsøger nr. 3 har imidlertid ikke afgivet erklæring inden den 4. januar 2018 om, at han agter at afgive forklaring under sagen. Sagsøger nr. 3 må derfor som nævnt anses for at have frafaldet muligheden for at afgive sin forklaring under sagen.

Herudover giver sagsøgernes tidsplan anledning til at bemærke, at både _____ (sagsøger nr. 7), _____ (sagsøger nr. 8) og _____ (sagsøger nr. 16) har afgivet erklæring om, at de agter at afgive forklaring under sagen. Ingen af disse sagsøgere er imidlertid angivet på sagsøgernes tidsplan af 29. januar 2018. Forsvarsministeriet antager derfor, at disse sagsøgere i henhold til tidsplanen har givet afkald på at afgive forklaring under sagen.

I relation til sagsøgernes brev af 30. januar 2018 bemærkes, at Forsvarsministeriet principielt set ikke har indvendinger imod afhøring af sagsøger nr. 3 – hvis landsretten tillader, at han afgiver forklaring – sker ved videoafhøring fra ambassaden i Canberra. Tilsvarende har Forsvarsministeriet principielt set ikke indvendinger i mod, at sagsøger nr. 7 videoafhøres fra ambassaden i Riyadh. I begge tilfælde forudsætter det, at de berørte ambassader og Udenrigsministeriet indvilliger i, at det sker.

Forsvarsministeriet kan endelig i relation til sagsøgernes tidsplan af 29. januar 2018 konstatere, at sagsøgerne i tidsplanen har angivet at ville føre fire nye vidner. Det drejer sig om major Hans Mølleskov, major Lars Mikkelsen, sergent Jan Tangsted Agger og sergent Anders Staffe.

Sagsøgerne har i processkrift 30 angivet, at dette sker på baggrund af de yderligere afhøringsrapporter fra Forsvarets Auditørkorps, der blev fremlagt med den reviderede tillægsekstrakt af 22. december 2017.

Adgangen til under en hovedforhandling af føre beviser, som ikke er angivet inden hovedforhandlingens påbegyndelse, er reguleret af retsplejelovens § 363. Det følger af stk. 1, at retten, uanset at modparten ikke har givet sit samtykke, kan tillade en sådan ny bevisførelse, hvis det af særlige grunde må anses for undskyldeligt, at anmodningen ikke er fremkommet tidligere, hvis modparten har tilstrækkelig mulighed for at varetage sine interesser uden udsættelse af hovedforhandlingen, eller hvis nægtelse af tilladelse hertil vil kunne medføre et uforholdsmæssigt tab for parten – i dette tilfælde sagsøgerne.

Det følger videre af retsplejelovens § 363, stk. 4, at der ved afgørelsen efter § 363, stk. 1-3, skal tages hensyn til, om parten – dvs. sagsøgerne – inden hovedforhandlingen kunne have givet meddelelse efter retsplejelovens § 358, stk. 1. Altså, om sagsøgerne før hovedforhandlingen blev påbegyndt den 7. november 2017, kunne have meddelt landsretten og Forsvarsministeriet om, at de ville føre de pågældende vidner.

Med processkrift T af 18. september 2017 fremlagde Forsvarsministeriet ”Til brug for afhøringen af en række af de vidner på vidnelisten, som i sin tid også blev afhørt af Forsvarets Auditørkorps” en række afhøringsrapporter, jf. processkrift T, side 14 øverst. De fremlagte rapporter var ”vedrørende disse vidner”, jf. også processkrift T, side 14 øverst.

Det fremgår med andre ord klart af processkrift T, at de med processkriftet fremlagte afhøringsrapporter alene vedrørte de personer, som ministeriet agtede at indkalde som vidner i sagen – og altså ikke afhøringsrapporter for de personer, som ministeriet ikke agtede at indkalde som vidner, fordi de ikke har relevans for bedømmelsen af Forsvarsministeriets eventuelle ansvar.

På trods heraf anmodede sagsøgerne imidlertid først under retsmødet den 6. december 2017 om, at de resterende afhøringsrapporter fra Forsvarets Auditørkorps også blev lagt frem i sagen. Dette skete derefter, som beskrevet ovenfor, ved revidering af ministeriets tillægsekstrakt den 22. december 2017. Sagsøgerne har altså siden 22. december 2017 været i besiddelse af de afhøringsrapporter, der ifølge sagsøgernes processkrift 30 giver grundlag for indkaldelsen af disse vidner.

Hvis sagsøgerne – som de kunne - ved modtagelsen af processkrift T den 18. september 2017 havde anmodet om, at de yderligere afhøringsrapporter fra Forsvarets Auditørkorps blev fremlagt, ville rapporterne kunne have været fremlagt tids nok til, at sagsøgerne i overensstemmelse med retsplejelovens § 358, stk. 1, jf. § 363, stk. 4, kunne have givet meddelelse for hovedforhandlingen om, at sagsøgerne ønskede at føre de nævnte personer som vidner.

Sagsøgerne kunne derfor allerede inden hovedforhandlingens påbegyndelse den 7. november 2017 have søgt afklaret, hvilke vidner sagsøgerne ønsker at føre i sagen samt meddelt dette til landsretten og Forsvarsministeriet.

Hertil kommer, at sagsøgerne som bekendt ikke havde vanskeligheder med at navngive de otte militære vidner, som sagsøgerne allerede med sit udkast til tidsplan af 16. oktober 2016 varslede at ville føre. Det drejer sig om Anders Koustrup Kærgaard, Jamal Hammoud, Jesper Møller Pedersen, Anders Berg Olesen, Massoud Vahedi, Kurt Borgkvist, Kenneth Buhl og John Dalby.

Af de nævnte grunde er det Forsvarsministeriets opfattelse, at det ikke er undskyldeligt, at sagsøgerne først mere end fem uger efter modtagelsen af afhøringsrapporterne omtalt i processkrift 30 meddeler landsretten og Forsvarsministeriet, at man nu ønsker at afhøre fire nye militære vidner.

Sagsøgerne kunne på et langt tidligere tidspunkt have meddelt landsretten og Forsvarsministeriet, at man ønskede at afhøre disse fire yderligere personer. Af den grund er betingelsen i retsplejelovens § 363, stk. 1, nr. 1, derfor heller ikke opfyldt.

Om betingelsen i retsplejelovens § 363, stk. 1, nr. 2, bemærkes, at sagsøgerne, som anført ovenfor, dels ikke har afsat den tid i tidsplanen, som landsretten har bestemt ved retsbog af 22. december 2017 til en række af sagsøgernes centrale vidner, og dels nu ønsker at afhøre sagsøgere, der ikke har afgivet erklæring inden den 4. januar 2017, jf. retsbog af 22. december 2017, og som sagsøgerne ikke har afsat tid til i deres tidsplan.

Situationen er derfor nu den, at sagsøgerne ikke vil kunne gennemføre deres bevisførelse inden for de rammer, som landsretten har bestemt ved retsbog af 19. oktober 2017 og retsbog af 22. december 2017. Sagsøgernes ønske om på dette sene stadie at ville føre fire nye militære vidner aktualiserer selvsagt problemerne med tidsplanen for sagsøgernes del af hovedforhandlingen yderligere, jf. mit brev af 19. januar 2018.

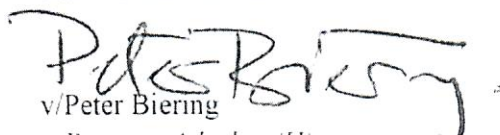
Problemer, der ikke er blevet mindre efter forløbet af retsmødet den 31. januar 2018, som må tilskrives den planlægning og tilrettelæggelse, som sagsøgernes advokater har ansvaret for. Som eksempel kan yderligere peges på, at det ved afslutning af dagens retsmøde står helt uklart, hvorledes retsmøderne i næste uge den 7.- 9. februar 2018 skal forløbe.

Herudover er det Forsvarsministeriets opfattelse på baggrund af det konkrete indhold af de afhøringsrapporter, som sagsøgerne henviser til i processkrift 30, side 3, at nægtelse af tilladelse til at føre de fire yderligere vidner *ikke* vil kunne medføre et uforholdsmæssigt tab for sagsøgerne, fordi indholdet af disse afhøringsrapporter ikke kan anses for relevant i forhold til spørgsmålet om Forsvarsministeriets eventuelle ansvar. Betingelsen i retsplejelovens § 363, stk. 1, nr. 3, er derfor ligeledes ikke opfyldt.

Endelig bemærkes, at major Hans Mølleskov, major Lars Mikkelsen, sergent Jan Tangsted Agger og sergent Anders Staffe alle er underlagt tavshedspligt efter retsplejelovens § 169, stk. 1. Vidneafhøring af disse personer forudsætter derfor, at deres tavshedspligts ophæves af den for dem relevante myndighed. Forsvarsministeriet iværksætter først indhentelse af erklæringer om ophævelse af deres tavshedspligt, hvis landsretten skulle bestemme at tillade vidnerne ført.

Advokat Christian Harlang og advokat Christian Jensen modtager kopi af dette brev.

Med venlig hilsen
Kammeradvokaten

v/Peter Biering
– Partner, Advokat (H)